

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrť leta 1 krono.50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrť leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserterate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 20. julija 1900.

Politični oddelek.

Slovanske stranke.

IV.

Gospodarski in socialni program češke ljudske stranke določa :

Dosedanji enostranskoideologični razvoj češkega naroda je bil kriv, da se je preveč zanemarjal gospodarski moment narodne kulture češke; tej nemarnosti pa je sledila na gospodarskem polju zaostalost češkega naroda za drugimi kulturnimi narodi — osobito Nemci. In vender je notranje gospodarska sila prvi in glavni pogoj narodne samostojnosti. Radi tega je prva skrb vsakega naprednega naroda, kateri hoče biti politično samostojen, da je prej gospodarsko samostojen, gospodarsko neodvisen.

Poti, katere vedejo k temu cilju, niso pri vsakem narodu enake, v principih pa so si povsod podobne. O vsakem narodu bi se moralo skrbeti za temeljito poučevanje prostega ljudstva, bujenje simpatij do praktičnih ved, gospodarsko organizacijo, pred vsem pa za solidnost in poštenje vseh gospodarskih opravil.

Poleg tega bi se moralo potom zakona skrbeti za ohranitev in podporo domačega poljedelstva, domače trgovine in obrtnije. V prospeh češkega naroda želi češka ljudska stranka, da bi češke dežele tvorile i v gospodarskem oziru kolikor mogoče samostojno celoto napram Ogerski in drugim cislitvanskim deželam.

Vprašanja, tikajoča se gospodarskih interesov obeh državnih polovic, morala bi se reševati veliko bolj pravičneje ko sedaj, na veliko bolj reelnejši podlagi.

Češka ljudska stranka se bo odločno bojevala proti temu, da bi o gospodarskem razmerju k Ogerski odločevali politični oziri, in da bi se njim na ljubo žrtvovali važni gospodarski interesi.

Češka ljudska stranka je tudi tega mnenja, da ne sme samo etnografična sorodnost, ampak tudi živi soci-

alni in gospodarski prospeh določevati njeno razmerje k drugim političnim strankam v svrhu vzajemnega političnega in gospodarskega dela.

Če se govori o gospodarskem razvoju naroda, razume naj se naroda kot celote a ne določenih, privilegovanih slojev narodovih. Ravno sedaj se čuti največjo potrebo, da bi se gospodarska moč nekaterih slojev iz socialnopolitičnih ozirov omejila na korist zatiranih izkoriščevanih slojev narodovih.

Ideal narodne gospodarske sile treba razumeti tako, da se narodovo imetje kolikor mogoče poviša, a pri tem kolikor mogoče pravično razdeli med posamezne narodove sloje.

S tega stališča presoja češka ljudska stranka gospodarsko vprašanje češkega naroda in s tega stališča stavi tudi svoje gospodarsko in socialno politične zahteve.

I. O agrarni politiki mora se veliko bolje skrbeti za ohranitev srednjega in malega kmetijskega stanu in varovati ga pred izkoriščevanjem oziroma potlačevanjem velikega posestva. (Velika posestva naj se po potrebi in možnosti pokupijo od dežele ali države v prospeh malega kmetijstva). Pred vsem je neobhodno potrebna organizacija malih in srednjih posestnikov v javnopравниh kmetijskih društvi z najrazširnejšim delokrogom, potem podporovanje zasebnih melijoračnih podjetij in temeljita reforma strokovnega šolstva.

Pogubni vpliv mobilnega kapitala bi se dal paralelizovati z napravo, katera bi omejila oziroma omogočila razdelitev in zadolžitev kmetijskih posestev. Potrebni pogoji za to bi bili posebno dedično pravo za ta posestva, potem primerna colnina za žito pa zakonom regulovana borzna trgovina s poljedelskimi pridelki.

II. V obrtni in trgovinski politiki bo češke ljudske stranke glavna naloga, da bodo izdelki domače obrti in domačega rokodelstva popolnoma ovladali domači trg in tudi mogli na svetovnem trgu konkurovati z drugimi narodi.

Gospodarskim in socialnim razmeram primerna reforma zakonov, tičoča se vprašanja češkega rokodelstva, naj bi rokodelskim izdelkom eksistenco poleg tovarniških izdelkov. Poprej pa se moralo rokodelstvo samo povspeti na višjo stopinjo. Poskrbelo naj bi se za temeljito tehnično in trgovsko naobrazbo rokodelcev, in uredilo vprašanje rokodelskih pomočnikov. Organizovalo naj bi se in podpiralo zasebna rokodelska društva in oskrbelo rokodelcem lažjega in cenejšega kredita.

Češka ljudska stranka zahteva tudi reformo obrtnih uradov, pri katerih naj bi odločali i zastopniki obrtnikov, dalje reformo delniških zakonov. Oلهčila naj bi ustanovitev delniške družbe, a pri tem poostrila odgovornost njenih zakladateljev.

Trgovinske pogodbe s tujimi državami naj se ozirajo pred vsem na gospodarske koristi države. Sploh naj ima vsa naša vnanja politika v prvi vrsti gospodarski značaj.

Colnina naj se periodično revidira in tudi popravi, če izpremenjene gospodarske razmere tako zahtevajo.

Število konzulatov naj se pomnoži a oskrbi z osebam, katere poznajo domače trgovske in gospodarske razmere. Poskrbi naj se tudi za ustanovitev domačih agencij v vnanjih tržiščih in pristaniščih.

Volilni red trgovskih zbornic naj se zdemokratizuje v varstvo narodnih manjšin, ali pa naj se zbornice razdele po narodnosti, če zahtevajo to gospodarske koristi in želja prebivalstva.

III. Komunikacijska sredstva naj se spopolne in uredi tako, da odgovarjajo resničnim gospodarskim potrebam, a ne podpirajo z umetnimi vozni redi centralizacijo na škodo posameznim deželam.

Kolikor mogoče hitro naj se izvrši kanalizacija Vltave in Hebe in poskrbi naj se tudi za vodno zvezo Donave, Vltave in Labe.

Poskrbi naj se dalje za boljšo železnično zvezo z Moravo, Šlezko in Galicijo, kakor za zvezo z Dalmacijo, Bosno in Hercegovino in za druge zveze s Trstom.

Privatne železnice naj se podržavijo.

Češka ljudska stranka se hoče brigati tudi za reformo železnične tarife in za tehnično izboljšanje železnic. Skrbela bo tudi, da se bolj praktično organizuje prevažanje po morju, in da se povzdignejo poleg tržaškega tudi dalmatinska pristanišča.

IV. V delavskem vprašanju treba v prvi vrsti urediti razmerje med delavcem in delodajalcem, kateri izkorišča delavske moči. Ni smeti ovirati, da bi si delavstvo i samo opomoglo na podlagi koalicijske svobode, a nič manjša potreba je tudi, da se ono razmerje uredi potom zakona. Pred vsem treba skrajšati delavni čas, a to ne samo v tovarniški obrti, marveč v vseh strokah izdelovanja sploh.

Pomanjkljiva naprava dolžnega zavarovanja delavstva morala bi se spopolniti in razširiti na vse delavske vrste.

Javna uprava naj bi organizovala in vodila posredovanje za delo.

Poselsko vprašanje naj se posebnim zakonom uredi; sploh naj bi bili i posli in kmetski delavci deležni vseh tistih ugodnostij, katere dosežejo obrtnijski delavci.

Slednjič treba tudi posebno skrb obračati na dobro naobrazbo, smerujočo za povzdigo omike in gmotnega stanja najširših delavskih vrst.

V. Vprašanje ubožcev je tudi del celega socialnega vprašanja, katero ima svoj izvir v sedanjih pogubnih razmerah. Odpomoči bi se dalo vsaj deloma na pr. z organizovanim zavarovanjem delavstva. Pomagati bi mogla dalje po eni strani javna uprava, katera naj bi skrbela za ubožce, po drugi strani pa zasebna dobrodelnost, katera ima vedno izpolnjevati veliko nalogo družbenega altruizma.

VI. V finančni politiki naj se gleda pred vsem na to, da postane državna uprava kolikor mogoče cenejša in priprostejša, da se omejijo izdatki za nepotrebne institucije in one svrhe, katere služijo v glavnem neproduktivnim in neprezentanim namenom.

V finančni politiki naj sploh ne odločuje toliko fiskalno ampak socialnopolitično stališče; edino to stališče bi moglo kolikor toliko ublažiti ona nasprotja, povzročena po različnem imetju posameznih slojev. Pogoji k temu cilju bi bila pred vsem temeljita davčna in pristojbinska reforma. (Direktni davki na pr. bi se morali v večji meri pobirati od dohodkov imetja ko od dohodkov dela). Tudi v colninski politiki naj odloča narodnogospodarski moment; komunikacijska, trgovska in druga taka podjetja naj vodi javna uprava. Le izvenredne potrebe naj se krijejo z javnimi posojili; loterijska posojila in izdaja papirnatega denarja naj sploh izgine.

VII. Veliki pomen v gospodarski politiki pripisuje češka ljudska stranka javnim organizmom (državi, deželi, občini, javni korporaciji).

Noče s tem sicer zavirati zasebnih podjetij ali pa slabiti samopomoči, vendar želi, da bi prišla ona podjetja pod javno upravo oziroma javno nadzorstvo, pri katerih ne zadostuje več zasebna podjetnost, ali pa kjer je ta podjetnost na škodo kakemu ljudskemu sloju. Podržavila naj bi se na pr. rudokopska, bankovna in spedijska podjetja. Volilni red do teh javnih organizmov bi se moral potem seveda primerno reformovati.

Politični pregled.

Notranji položaj. — Na političnem obnebu se vidijo pojavi, ki kažejo, da se nekaj pripravlja glede uredbe našega notranjepolitičnega položaja. Na katero pot krene notranja politika, je seve še do cela nejasno. Odprta so jej pač vsa, ali da bi se sploh še mogla dobiti pot, ki bi podila iz sedanjega labirinta in mogla oživeti sedanji parlament, to je jako dvomljivo. A prav to pot išče ministrski predsednik. Zadnje dni je ministrski predsednik imel obširna posvetovanja z različnimi političnimi voditelji. Posvetoval se je s Kramarjem, z Žačkom, s Heroldom, s Fořtom in s Kaizlom, posvetoval se je s Chlumeckim, in celo slovenski poslanec Berks je bil po-